

Oulun kielestä puhujanpöntöstä

"Ensin männään saanaan, sitten syyvään vasta, sitten männään ruuvan piälle makkoomaan."

Ei tainnut Pääkkösen Matti siteerata äskeistä hokemaa, kun Oulun päivän iltana puhui Madetojan salissa Oulun seudun murteesta ja sen enemmistä tai vähemmistä sukulaissuhteista itään, etelään ja pohjoiseen, eikä päähän hokemalla olekaan tekemistä Pääkkösen maisterin tuonkertaisen puhumisen kanssa. Tuli vain mieleen, kun meillä sitä sotkamoakin osataan, vaikka en minä osaa, tuli puheeksi tuosta vastasta. Meidät on emännän kanssa pienestä pitäen vastottu, niin eri suunnilla kuin olemmekin aluksi vaeltaneet, sillä Kainuussa on vasta, ja sen vasta toi jo isäni tänne rannalle, niin että vaikka hän olisi ostanutkin Oulun torilta vihtan, niinkuin joskus ostikin vihtaparin tai kaksi, niin Kempeleenlahden toisella puolella se jo oli muuttunut vastaksi.

Vasta on itämurteen sana, vihta länsimurteen, sanoi maisteri, ja tämä maisteri tietää vähän kummempikin asioita. Tarkoitin totta, kun Oulun päivän esitelmän jälkeen sanoin, että sitä olisi, Pääkköstä nimittäin, kuunnellut muutaman tunnin syömättä. Minä en vähällä oo' syömättä, jos vain ei ole pakko. Jos M. Pääkkösen esitelmän aihe olisi jollain ihmeellisellä tavalla voitu saada oululaisten tietoon jo etukäteen, sillä tavalla tietoon, että olisivat hoksanneet, että kato pahusta, puhuu meidän kielestä, sitäpä häätyy mennä kuulemaan. Tavataanhan kuitenkin sanoa, että eniten hävisivät ne, jotka loistivat poissaoloillaan.

Leinosen Anna, joka on opettanut hieman suomen kieltä Oulun nuorille (muutamille tuhansille) on ajan ristiaallokossakin uskaltanut pitää kiinni väitteestään, että Oulun seudulla

puhutaan hyvää suomen kieltä. No, mitäpä ei Anna uskaltaisi. Mutta hän pystyykin perustelemaan väitteensä, minkä lisäksi hänellä on hieman kokemusta, kun niitä poikia ja tyttöjä on ollut opissa puolen Suomen alueelta. Olen tavannut useita etelästä tulleita, jotka halveksivasti hymähtävät, elleivät suorastaan naura "Oulun kielelle". Kun sitten on takerruttu syytöksiin, menty yksityiskohtiin, on yleensä voitu todeta, että nämä käypäläiset tai tulokkaat ovatkin nauraneet Oulussa kuulemalleen huonolle puheenparrelle, joka ylipäänsä on samaa huonoa nykyvaikutteiden pilaamaa yleiskieltä, johon useimmissa muissakin kaupungeissamme syyllistytään. Johan Sörkän slangikin on ehtinyt Ouluun ja sen kouluihin. Nyky-Oulun kaduilla kuulemamme kieli on tietysti vallan toinen juttu kuin Oulun seudun murre, josta Pääkkösen maisteri puhui. Oikeaa vanhan kansan kieltä, jonka niin itä- kuin länsisuomalaisiakin sukulaissuhteita MP siis selitteli ja todisteli, kuulee kylä Oulussakin, mutta Hailuodossa kuulemma kaikkein varmimmiten ja yleisimmin. Toistaiseksi ainakin.

Jos ei Oulun murretta tähän saakka ole paljoakaan tutkittu, ei sillä ole kovin paljon kirjoitettukaan. Näin yhtäkkiseltään muistuvan mieleen, tuoreimpina tapauksina, puumerkit Limppulahen Luusi ja Erkkuli, edesmenneistä tietysti Marttiinus Ias Eskon puumerkki, joka vanhoilla päivillään innostui ihan kauhiasti tähän rakkaan Oulunsa murteeseen, innostuipa ajoittain niin pahan kerran, että sotki vähän niinkuin käsitteet, rupesi ihannoimaan nimenomaan tämän kaupunkikielämme vanhoja ruotsalaisuuksia, niin että siinä se kaiken perustana oleva Oulun seudun suomi jäi vallan

taka-alalle. Mutta parhaimmillaan Marttiinus kirjoitti myös muutamia aivan mainioita murrepakinoita. Pohjolan Lassi käyttää taitavasti hyväkseen sekä Oulun seudun omaa murretta, että Oulun kielen ruottalaisuuksia, erikoisuuksia, jotka kuuluvat nimenomaan siihen meidän nuoruuteemme, johon ne Lassin pakinatkin ylipäänsä on sijoitettu. Kuulemme niitä aina silloin tällöin Oulun paikallisradiossa. Niitä kuuntelee nautinnokseen, sillä Lassi on aito humoristi, jonka ei tarvitse turvautua puujalkavitseihin.

Oulun murre on hiivana monenmonien kirjailijain kielessä, suomenkielisten nyt tietysti ennen kaikkea Pakkalasta, Mällinen-Järvestä alkaen, mutta myös ruotsinkielisten. Aivan niinkuin Wacklinin mamsellin ruotsinkielessä on tuntevinaan Oulun suomen vaikutuksen, aivan samalla tavoin tiikuu täällä puhuttu suomen kieli ikään kuin rivien välissä Sara-tädin myöhäsentyisen kollegan Anna Elisabeth Halleen-Jungin lystikkäistä tarinoista, joita ei tänä päivänä juuri kukaan tunne tai jos tunteekin, niin ei tiedä, että nimimerkki Ringa Nordbo oli äsken mainittu tu Anna Halleen. Mutta niinpä kirjailijattaremme kirjansa Annils och andra barn lisäksi on kirjoittanut ja painattanut lystikkään murrekeskustelun myös suomeksi.

Minua on aina kenkuttanut, kun piti syntyä niin kovapäiseksi, ettei pystynyt lukemaan "kieliä", ei ees' suomen kieltä. Tässä nimittäin tarvittaisiin oikein sellaista filologia, jonkalaisia ne Oulussakin ovat ruvenneet kasvattamaan sieltä Lidströmin makkarakaupan yläpuolella olevasta komentopaikastaan käsin, kieliprofessorit nimittäin. Pääkkösen Matin ainutlaatuiselle tutkimustyölle me oululaiset toivotamme lykyä tykö. Hänen on hyvä muistaa, että jo Snellman, Johan Vilhelm, sata vuotta sitten antoi nuoruutensa Oulun kielestä ja opettajasta Nymanista tällaisen todistuksen: Oulun murteella, joka kieltämättä eniten muistuttaa sivistynyttä suomen kieltä. Vaapaasti suomensi
P a n u